

Murat KOCA
İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı

Kolluk Mensuplarının Disiplin Uygulaması

Kolluk, kamu düzenini sağlamaya yönelik bir kamu hizmeti faaliyetidir. Bilindiği gibi, kolluk faaliyetleri, kolluk mensupları tarafından yerine getirilmektedir. Kamu düzeninin bozulmasını önlemeyi amaçlayan idari kolluk, İçişleri Bakanlığı bağlı kuruluşları olarak iç güvenlik birimleri şeklinde teşkilatlanmıştır. 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 2. maddesine göre, Bakanlığa bağlı iç güvenlik kuruluşlarını idare etmek suretiyle ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü, yurdun iç güvenliğini ve asayişini, kamu düzenini ve genel ahlakı, Anayasada yazılı hak ve hürriyetleri korumak, İçişleri Bakanlığının görevleri arasında sayılmıştır. Bakanlık bu görevleri, aynı Kanunun 29. maddesinde, bağlı kuruluşları olduğunu ifade edilen Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı marifetiyle yerine getirmektedir.

Anılan teşkilat mensupları adli kolluk görevi yanı sıra idari kolluk olarak da görev yapmaktadır. Yapılan işin doğası gereği, kolluğun eylem

ve işlemleri her zaman tek taraflıdır. Kolluk yetkisi devredilemez bir yetkidir. Kolluk yetkisi kullanılması zorunlu olan bir yetkidir. İdare gerekli olan durumlarda gerekli olan kolluk tedbirini almakla yükümlüdür. İdarenin kolluk eylem ve işlemleri yapması, idarenin "kamu gücü ayrıcalıkları"na dayanır.

Bu incelemede sivil gözetim açısından konu ele alınarak emniyet ve jandarma mensuplarına sivil yetkililerin disiplin cezası verme yetkisi değerlendirilmiş olup, jandarma ile benzerlik taşımakla birlikte konuyu sınırlamak için Sahil Güvenlik mensupları kapsam dışında tutulmuştur.

1- Emniyet Mensuplarının Disiplin Cezası Uygulamaları

Emniyet Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatında görev yürüten polisler hakkındaki disiplin cezası uygulaması konusunda 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda hükümler bulunmakla birlikte, esas itibarıyla uygulanacak işlemlerin dayanağını, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu ile bu Kanuna istinaden

çıkarılan Emniyet Örgütü Disiplin Tüzüğü hükümleri oluşturmaktadır.

1.1- 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun Disiplin Cezasına İlişkin Hükümleri

10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 12/5/1964 tarihli ve 469 sayılı Kanun ile değişik 13/C. maddesine göre vali; il teşkilatında çalışan bütün memur ve müstahdemlerinin en büyük amiri olması sıfatıyla bunlara uyarma, kınama ve beş günlüğe kadar aylıktan kesme cezaları vermeye yetkili kılınmıştır.

Aynı Kanunun 12/5/1964 tarihli ve 469 sayılı Kanun ile değişik 31/I. maddesine göre ise kaymakam, ilçenin idare şube başkanlarıyla ikinci derecedeki memurlarına, genel ve özel kolluk amir ve memurlarına uyarma, kınama cezaları verebilmesi öngörülmüştür.

1.2- 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa Göre Disiplin Amirleri ve Yetkileri

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun "Disiplin Cezası Verme-

ye Yetkili Amir ve Kurullar" başlıklı 126. maddesi;

"Madde 126 - (Değişik Birinci Fıkra: 29.11.1984 - KHK 243/27 md.) Uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezaları disiplin amirleri tarafından; kademe ilerlemesinin durdurulması cezası, memurun bağlı olduğu kurumdaki disiplin kurulunun kararı alındıktan sonra, atamaya yetkili amirler il disiplin kurullarının kararına dayanan hallerde Valiler tarafından verilir.

(Değişik fıkralar: 12.05.1982 - 2670/32 md.) Devlet memurluğundan çıkarma cezası amirlerin bu yoldaki isteği üzerine, memurun bağlı bulunduğu kurumun yüksek disiplin kurulu kararı ile verilir...

Özel kanunların disiplin cezası vermeye yetkili amir ve kurullarla ilgili hükümleri saklıdır."

Aynı Kanunun "Disiplin Kurulları ve Disiplin Amirleri" başlıklı 134. maddesi;

"Madde 134 - (Değişik : 02.02.1981 - 2381/2 md.) Disiplin ve soruşturma işlerinde kanunlarla verilen görevleri yapmak üzere Kurum Merkezinde bir Yüksek Disiplin Kurulu ile her ilde, bölge esasına göre çalışan kuruluşlarda bölge merkezinde ve kurum merkezinde ayrıca Milli Eğitim müdürlüklerinde birer Disiplin Kurulu bulunur.

(Değişik : 12.02.1982 - 2670/38 md.) Bu kurulların kuruluş, üyelerinin görev süresi, görüşme ve karar usulü, hangi memurlar hakkında karar verebilecekleri ve disiplin amirlerinin tayin ve tespitinde uygulanacak esaslar ile bunların yetki ve sorumlulukları gibi hususlar Bakanlar Kurulunca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir." hükmünü amirdir.

17/9/1982 tarihli ve 8/5336 sayılı BKK ile yürürlüğe konulan Disiplin

Kurulları ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönetmeliğin "Disiplin amirlerinin tayin ve tespitine dair esaslar" başlıklı 16. maddesinde; illerde valilerin, ilçelerde kaymakamların, buralarda görevli bütün memurların en üst disiplin amirleri oldukları ve en üst disiplin amiri olarak haiz oldukları yetkileri her derecedeki memur hakkında doğrudan kullanabilecekleri açık bir şekilde düzenlenmiştir.

Öte yandan, 657 sayılı Kanunun 126. maddesinin dördüncü fıkrasında "Özel kanunların disiplin cezası vermeye yetkili amir ve kurullarla ilgili hükümleri saklıdır." şeklinde düzenleme yapılarak, Emniyet Teşkilatı mensupları için 657 sayılı Kanunun değil, özel kanun niteliğindeki 3201 sayılı Kanun hükmünün uygulanması esası getirilmiştir.

Özetle, vali ve kaymakamlar, 657 sayılı Kanunun 126. maddesi ve Disiplin Kurulları ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönetmeliğin 16. maddesinin kendilerine verdiği disiplin amirliği sıfatıyla, bazı istisnalar dışında il ve ilçede çalışan amir ve memurlara uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezası verebilmektedirler.

1.3- Emniyet Teşkilatı Kanunundaki Disiplin Hükümleri

4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra disiplin ile ilgili bazı maddelerinde önce 15/6/1938 tarihli ve 3452 sayılı Kanunu ile değişiklik yapılmış, ancak esas değişiklikler 19/02/1980 tarihli ve 2261 sayılı Kanunla gerçekleştirilmiştir. Disipline ilişkin hükümler, 3201 sayılı Kanunun hem 65-84. maddelerinde; hem de Ek 4-Ek 9. maddelerinde yer almaktadır. Burada dikkati çeken husus Kanunun Ek maddelerinde getirilen düzenlemelerin benzer-

lerinin aslında 65-84. maddelerde de mevcut olmasıdır. Diğer bir anlamıyla, 3201 sayılı Kanunun mevcut maddelerde değişiklik yapılması ya da bunların yürürlükten kaldırılması yoluna gidilmeden, bu Kanuna 19/02/1980 tarihli ve 2261 sayılı Kanunla yeni ek maddeler eklenmiştir. Bunun sonucunda, söz konusu Kanunda aynı konuyu düzenleyen iki ayrı madde ortaya çıkmıştır.

Bu Kanunun 82. maddesinde yapılan değişiklikle Emniyet Teşkilatı mensuplarına verilecek disiplin cezaları belirlenmiş, 2261 sayılı Kanunla 3201 sayılı Kanuna eklenen Ek 4-Ek 9. maddelerde de disiplin kurullarının yapısı, kimlere hangi disiplin cezasını vermeye yetkili oldukları, kurullarca verilen cezaların tasdik mercileri ve özellikle de Ek 9. maddesinde Emniyet Teşkilatında bulunanlara doğrudan doğruya disiplin cezası vermeye yetkili olanlar belirlenmiştir.

Bu düzenlemeye göre meslek derecesi "derece üstü" olarak belirlenen Emniyet Genel Müdürü, 1. meslek derecesinde bulunan EGM Genel Müdür Yardımcısı, Teftiş Kurulu Başkanı, Polis Akademisi Başkanı, Merkez Emniyet Müdürü ile 2. meslek derecesinde olan Daire Başkanı, Birinci Hukuk Müşaviri, İl Emniyet Müdürü, Polis Başmüfettişi, Emniyet Müdürü Polis Akademisi Öğretim Görevlisi, Merkez Emniyet Müdürü, Polis Okulu Müdürü, Polis Koleji Müdürü, Polis Eğitim Merkezi Müdürü, Cumhurbaşkanlığı Koruma Müdürü, TBMM Koruma Müdürü, Başbakanlık Koruma Müdürü, Moral Eğitim Merkezi Müdürü, Akademi Başkan Yardımcısı, Dekan Yardımcısı, Polis Meslek Yüksek Okulu Müdürü, Polis Meslek Eğitim Merkezi Müdürü gibi görev ünvanı ile çalışanlara İçişleri Bakanlığı Müsteşarı ve İçişleri Bakanının, yine teşkilatın başı olarak Emniyet Genel Müdü-

rünün de yukarıda ünvanı sayılan birinci sınıf emniyet müdürlerine disiplin cezası verme yetkisi bulunmamaktadır.

3201 sayılı Kanunun Ek 5. maddesinin ikinci fıkrasında;

“Emniyet hizmetleri sınıfında bulunanlardan 1 inci ve 2 nci meslek derecelerinde bulunanlar hakkında disiplin cezası belirlemeye genel müdürlük ve il kadroları ile öğretim ve eğitim kurumlarındaki 4 üncü ve 3 üncü meslek derecesinde olan personel için meslekten çıkarma cezası vermeye Bakanlık Yüksek Disiplin Kurulu yetkilidir.” şeklinde yapılan düzenleme ile birinci sınıf emniyet rütbesini almış olan ve merkezde genel müdür yardımcılığı, daire başkanlığı, taşrada il emniyet müdürlüğü gibi görevleri yürüten rütbelilere, uyarma cezasından devlet memurluğundan çıkarma dahil bütün disiplin cezası ancak İçişleri Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulu tarafından verilebilmektedir.

1.3.1- İçişleri Bakanının Disiplin Amirliği Yetkisi

3201 sayılı Kanunun Ek 9. maddesine göre; İçişleri Bakanı, 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanununun 13 üncü maddesinde belirtilen 3 üncü meslek derecesi (bu derece dahil) ve daha aşağı meslek derecelerinde bulunan emniyet teşkilatı personeline uyarma, kınama, aylık kesme cezası verebilecektir. 3201 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinde belirtilen 3 üncü meslek derecesi, ikinci sınıf emniyet müdürü rütbesini alan ve il emniyet müdür yardımcılığı gibi görevleri yürütenlerin bulunduğu grubu teşkil etmektedir.

1.3.2- Emniyet Genel Müdürünün Disiplin Amirliği Yetkisi

3201 sayılı Kanunun Ek 9 uncu maddesi, “Emniyet Teşkilatında

bulunanlara doğrudan doğruya disiplin cezası vermeye yetkili olanlar aşağıda gösterilmiştir...

B) Emniyet Genel Müdürü ve İl İdaresi Kanununda verilen yetkiler saklı kalmak şartı ile Valiler; başkomiserler ve aynı meslek derecesinde ve daha aşağı meslek derecelerinde bulunan emniyet teşkilatı personeline uyarma, kınama, 10 günlüğe kadar aylık kesme cezası,... vermeye yetkilidirler.” Hükmünü amirdir. Buna göre, Emniyet Genel Müdürü, başkomiserler ve aynı meslek derecesinde ve daha aşağı meslek derecelerinde bulunan emniyet teşkilatı personeline uyarma, kınama, 10 günlüğe kadar aylık kesme cezası verebilecektir.

1.3.3- Valilerin Disiplin Amirliği Yetkisi

3201 sayılı Kanunun Ek 9 uncu maddesindeki düzenleme sonucu valilerin, emri altında görev yapan il emniyet müdürü, müdür yardımcısı, şube müdürü rütbesindeki her meslek derecesindeki bütün emniyet müdürleri ile emniyet amiri rütbesinde olanlara disiplin cezası verme konusunda tereddütler yaşanmaktadır. Bilindiği üzere, Emniyet teşkilatı personelinin disiplin suç ve cezaları yönünden öncelikli olarak 1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa değil, 4/6/1937 tarih ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununa tabidir. Bu nedenle emniyet teşkilatı personeli 657 sayılı Kanunun disiplin düzenlemelerine tabi tutulmamış, kendi özel disiplin düzenlemesi olan “Emniyet Örgütü Disiplin Tüzüğü” hazırlanarak yürürlüğe konmuştur. Bu çerçevede, burada 5442 sayılı Kanun ile 657 sayılı Kanun ilişkisine değil, 5442 sayılı Kanun ile 3201 sayılı Kanun ilişkisine bakmak gerekmektedir.

657 sayılı Kanun, disiplin amirlerinin kimler olduğunu doğrudan dü-

zenlememiş, bunların tespiti hususunu yönetmeliğe bırakmıştır. Daha önce de değinildiği gibi, bu amaçla çıkarılan “Disiplin Kurulları ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönetmeliğin “Disiplin amirlerinin tayin ve tespitine dair esaslar” başlıklı 16 ncı maddesinin 3 üncü fıkrasında yer alan “Başbakanlık ve bakanlıklarda, bunların bağlı kuruluşlarında ilgisine göre Başbakanlık Müsteşarı, Bakanlık Müsteşarı, bağlı kuruluşların başında bulunan müsteşar, başkan, genel müdür, genel sekreter ve müdürler, illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar, belediyelerde belediye başkanları, yurtdışı teşkilatında misyon şefleri buralarda görevli bütün memurların en üst disiplin amirleridirler. Daha alt seviyedeki disiplin amirlerinin astlık üstlük sıralaması bu esasa göre tespit edilir. En üst disiplin amirleri haiz oldukları yetkileri her derecedeki memur hakkında doğrudan kullanabilir.” hükmü uyarınca, illerde valilerin en üst disiplin amiri sıfatıyla haiz oldukları yetkileri her derecedeki memur hakkında doğrudan kullanabileceği düzenlenmiştir. Böylece, 657 sayılı Kanun uyarınca çıkarılan disiplin yönetmeliği de valinin doğrudan disiplin cezası verebileceğini kabul etmiştir.

Hem 5442 sayılı Kanuna, hem de 657 sayılı Kanuna göre “özel kanun” niteliğinde olan 3201 sayılı Kanunda, İl İdaresi Kanununda verilen yetkiler saklı kalmak şartı ile Valilerin başkomiserler ve aynı meslek derecesinde ve daha aşağı meslek derecelerinde bulunan emniyet teşkilatı personeline uyarma, kınama, 10 günlüğe kadar aylık kesme cezası verebileceğini düzenlemiştir. 3201 sayılı Kanundaki bu hüküm, valilerin sadece başkomiser ve altı emniyet teşkilatı personeline yukarıda sayılan disiplin cezalarını verebileceği şeklinde dar yorumlamak, 3201 sayılı Kanunun Ek 9.

maddesindeki "İl İdaresi Kanunun- da verilen yetkiler saklı kalmak şartı ile" hükmünü yok saymak anlamına gelecektir. Bu nedenle, 3201 sayılı Kanunun saklı tuttuğu 5442 sayılı Kanunun 13 üncü maddesi uyarınca valiler, bu maddede düzenlenen disiplin cezalarını (uyarma, kınama ve 10 günlüğe kadar aylıktan kesme) il emniyet müdürleri de dahil ilde görev yapan tüm emniyet teşkilatı personeline verebilecektir.

Nitekim, Ardahan Eski Emniyet Müdürünün, Ardahan Eski Valisi tarafından 5442 sayılı Kanunun 13 üncü maddesi uyarınca verilen "1 günlük aylıktan kesme cezası"nın iptali için açtığı davada, Erzurum 1. İdare Mahkemesi 30/04/2010 gün ve E:2009/1357, K:2010/704 sayılı kararında davacı tarafından ileri sürülen yetki itirazı yerinde görülmeyle verilen disiplin cezası hukuka uygun bulunarak "davanın REDDİNE" karar verilmiştir. Davacının Danıştay nezdindeki yürütmenin durdurulması istemi Danıştay 12. Dairesinin 08.10.2010 tarihli ve E:2010/6375 sayılı kararı ile oybirliği ile reddedilmiştir. Dava halen derdest olup, iptal istemi yönünden karar verilmemiştir.

Sonuç olarak, yukarıdaki mevzuat hükümleri ve yargı kararları çerçevesinde valilerin il emniyet müdürleri ve ilde görev yapan her seviyedeki diğer emniyet personeline 5442 sayılı Kanunun 13 üncü maddesi uyarınca bu maddede yer alan her türlü disiplin cezasını (uyarma, kınama ve on günlüğe kadar aylıktan kesme cezası) usulüne göre savunmasını aldıktan sonra verebileceği, ancak bu disiplin cezalarına karşı itiraz ve/veya yargı yolunun açık olduğu değerlendirilmektedir.

1.3.4- Kaymakamların Disiplin Amirliği Yetkisi

Öte yandan 3201 sayılı Kanunun Ek 9 uncu maddesinin (C) bendine

göre kaymakamlar başkomiserler ve aynı meslek derecesinde ve daha aşağı meslek derecelerinde bulunan emniyet teşkilatı personeline uyarma, kınama, 3 günlüğe kadar aylık kesme cezası verebilecektir. Diğer ifadeyle kaymakamlar da 4. meslek derecesinde görev yapan Üçüncü Sınıf Emniyet Müdürü rütbesindeki İlçe Emniyet Müdürü ve 6. meslek derecesinde görev yapan Emniyet Amiri rütbesindeki İlçe Emniyet Amiri hakkında hiçbir disiplin cezası uygulayamamaktadır.

Nitekim, bir kaymakamın ilçe emniyet amiri rütbesindeki personele vermiş olduğu dört günlük maaş kesim cezası üzerine açılan davada Bursa 2. İdare Mahkemesince "...3201 sayılı Kanunun Ek-9. maddesinde, kaymakamların; başkomiser ve daha alt rütbedeki personele uyarma, kınama ve üç güne kadar aylıktan kesme cezası verebileceğinin hüküm altına alınmış olmasına rağmen emniyet amiri rütbesindeki davacının, kaymakam tarafından 4 günlük maaş kesimi cezası ile cezalandırıldığı anlaşıldığı, dolayısıyla dava konusu işlemde yetki yönünden hukuka uyarlık bulunmamaktadır..." gerekçesi ile iptali yolunda verdiği kararı temyiz inceleyen Danıştay Onikinci Dairesinin 10/03/2009 tarihli ve Esas No:2007/1214, Karar No:2009/1245 sayılı kararında "...Bursa 2. İdare Mahkemesince verilen ... günlü ve ... sayılı karar ve dayandığı gerekçe hukuk ve usule uygun olup bozulmasını gerektirecek bir sebep de bulunmadığından temyiz isteminin reddi ile anılan kararın onanmasına ... oybirliği ile karar verildi." denilmek suretiyle kaymakamın ilçe emniyet amiri rütbesindeki bir emniyet mensubuna disiplin cezası vermeye yetkisinin olmadığı vurgulanmıştır.

Sonuç olarak, İçişleri Bakanı, Emniyet Genel Müdür, vali ve kay-

makamların kolluk üzerindeki sivil gözetimin en önemli unsurlarından olan disiplin cezası verme yetkisi, 3201 sayılı Kanunla getirilen düzenleme ile bu konudaki 5442 sayılı Kanun ve 657 sayılı Kanundaki yetkilerin aksine, son derece sınırlı ve kısıtlayıcı bir hale getirilmiştir.

2- Jandarma Mensuplarının Disiplin Cezası Uygulamaları

2.1- Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunundaki Disiplin Hükümleri

10/03/1983 Tarih ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun Kanunun "Disiplin ve soruşturma usulleri" başlıklı 15. maddesinde;

"Madde 15 – Jandarma personeli hakkında disiplin ve soruşturma işlemleri aşağıdaki usullere göre yapılır.

a) Subay, astsubay, uzman jandarma, askeri öğrenci, erbaş ve erlerle sivil memurların disiplin yolu ile cezalandırılmaları; Garnizon komutanlarının yetkileri saklı kalmak kaydıyla kendi yetkili disiplin amirlerince, işçilerle sözleşmeli ve geçici personelin cezalandırılmaları ise yürürlükte olan sözleşme hükümlerine göre yapılır.

(Ek: 20/8/1993 – KHK – 507/2 md.) Jandarmanın mülki görevlerini ilgilendiren ve disiplin cezasını gerektiren fiilleri ortaya çıktığında valiler, il jandarma alay komutanından; kaymakamlar, ilçe jandarma bölük komutanından gereken cezanın verilmesini talep ederler. Alay ve bölük komutanları bunlar hakkında, askeri mevzuat çerçevesinde gerekli işlemi yaparlar.

b) Jandarma personelinin işledikleri disiplin suçları için 477 sayılı "Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç ve Cezaları Hakkında Kanun" hüküm-

leri uygulanır...” Şeklinde düzenlenmiştir.

Getirilen hüküm ile Bakanlık yetkilileri ile vali ve kaymakamlara jandarma personeli hakkında disiplin cezası verme yetkisi tanınmamış; sadece jandarmanın mülki görevlerini ilgilendiren ve disiplin cezasını gerektiren fiilleri ortaya çıktığında valilerin, il jandarma alay komutanından; kaymakamların da, ilçe jandarma bölük komutanından gereken cezanın verilmesini talep etmesi düzenlenmiştir. TDK Güncel Türkçe Sözlük, talep kelimesini “Bir kimseden bir şeyi yapmasını veya yapmamasını isteme, dileme, istem” olarak tanımlamıştır. Vali ve kaymakamın hiyerarşik yönden kendisine bağlı, diğer ifadeyle astı durumunda olan kimselere emir ve talimat verme yerine, bunlardan talepte bulunması, idari usul ve teamülleri tersine çevirdiği gibi, aynı zamanda 12 Eylül 1980 Askeri Darbesinin ürünü olarak son derece rahatsızlık verici bir durumu da yansıtmaktadır.

2803 sayılı Kanunun 15. maddesinde, hangi fiillerin disiplin suçu olduğuna yer verilmemiş, Jandarma personelinin mülki görevlerini icra ederken ve disiplin cezasını gerektiren fiilleriyle ilgili olarak, 477 sayılı “Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç ve Cezaları Hakkında Kanun” hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

2.2- Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç ve Cezaları Hakkında Kanundaki Disiplin Hükümleri

477 sayılı Kanunun “Disiplin suç ve cezaları” başlıklı 41. maddesindeki;

“Madde 41 – Disiplin suçları, bu kanunun oda hapsi veya göz hapsi ile cezalandırdığı eylemlerdir. Bu kanuna göre verilecek oda veya göz

hapsi cezaları üç günden iki aya kadardır. Erbaşlar hakkında asli ceza ile birlikte rütbenin geri alınması cezası da verilebilir.

(Değişik ikinci fıkra : 12/6/2003-4895/9 md.) Uzman jandarmalar ve uzman erbaşlar hakkında, rütbenin geri alınması hususunda, özel kanunlarının hükümleri uygulanır.

Disiplin mahkemesi, bu kanunu uygularken, maddede yazılı cezanın aşağı ve yukarı hadleri arasında cezaı serbestçe takdir eder.

(Ek: 27/4/1989 - 3554/6 md.) Seferberlik ve savaş halinde verilecek cezalar üçte birden az olmamak üzere bir katına kadar artırılır. Ancak, tertip olunan ceza Kanunda gösterilen cezanın azami haddini geçemez.” düzenlemesi, verilecek cezanın niteliğini ve ağırlığını da ortaya koymaktadır.

477 sayılı Kanunun 47. maddesinden başlayarak 61. maddesine kadar olan maddelerde adları geçen disiplin suçlarından herhangi birinin emri altındaki astları tarafından işlendiğini öğrenen her amir, 477 sayılı Kanunun 7. maddesinde kendisine tanınan takdir yetkisini kullanarak kişiyi komutanlık cezalarıyla cezalandırabileceği gibi disiplin mahkemesine de sevk edebilir.

Disiplin suçları disiplin amirleri tarafından cezalandırılmak istendiğinde, Askeri Ceza Kanunu’nun 171. maddesine bağlı cetvelde gösterilen ceza yetkisi kullanılıp, disiplin suçunu işlediği sabit olan kişiye yukarıda temas edilen 4551 sayılı Kanunla öngörülen cezalardan birisi verilebilecektir.

Nezinde disiplin mahkemesi kuran komutan veya askeri kurum amiri ise; herhangi bir şekilde disiplin suçunun işlendiğini öğrendiğinde doğrudan doğruya disiplin cezası vermeye yetkili olur ve buna

dayanarak oda veya göz hapsi cezasıyla cezalandırılmasını uygun görmezse dava açılmasının gerekip gerekmediğine karar vermek üzere disiplin hazırlık soruşturması yapılmasını emreder. Aksi halde 477 sayılı Kanunun 14. maddesinin birinci fıkrasına göre işlem yapılmak üzere durumu disiplin cezası vermeye yetkili en yakın amirine bildirir ve varsa evrakı gönderir. (D.Mah.K. 14).

2803 sayılı Kanunun 15. maddesinde yapılan düzenleme, jandarma mensuplarının bir kolluk görevini icra ederken üçüncü kişilere karşı işleyebilecekleri mesela işkence, kötü muamele, öldürme gibi fiillerin disiplin yönüyle cezalandırıldığını akla getirmektedir. Ancak, hangi fiillerin 477 sayılı Kanunda disiplin suçu olarak nitelendirildiği ve cezalandırıldığı hususunun değerlendirilmesinde bu Kanunda;

- Amir ve üste saygısızlık (madde 47),
- Emre itaatsizlik (madde 48),
- Bilerek doğruyu söylememek (madde 49),
- Kısa süreli kaçma ve izin tecavüzü (madde 50),
- Kaçmaya kalkışanları haber vermemek (madde 51),
- Hizmete mahsus eşyanın harabolmasına sebebiyet vermek veya kaybetmek (madde 52),
- Astına hizmetle ilgili olmayan emir vermek, hediye istemek veya borç almak (madde 53),
- Astlarını gözetme görevinde ihmâl ve kusurlu olmak (madde 54),
- Astına sövmek, hakaret etmek ve kötü davranmak (madde 55),
- Nöbet talimatına aykırı hareket etmek (madde 56),
- Hoşnutsuzluk yaratmak (madde 57),

- Sarhoşluk ve yasak yerlere girmek (madde 58),
- Kumar oynamak (madde 59),
- İzin verilmeyen derneklere ve spor kulüplerine faal üye olarak girmek (madde 60),
- Yasaklanmış yayınları okumak veya bulundurmak (madde 61)

Fiillerinin disiplin suçu olarak nitelendirildiği ve cezalandırıldığı anlaşılmaktadır.

Bu fiillerden hiçbirisi kolluğun mülki görevleri sırasında işleyebileceği nitelikte değildir. Burada dikkati çeken husus, 477 sayılı Kanunun, jandarma ve sahil güvenlik mensupları da dahil olmak üzere askeri personelin kışla içerisinde ve birbirlerine karşı işlenmesi muhtemel fiillerini disiplin suçu olarak kabul etmesi ve müeyyideye bağlamasıdır. Diğer ifadeyle, mevcut duruma göre, insan hakkı ihlali olarak nitelendirilen işkence, kötü muamele, yaralama ve öldürme fiilleri başta olmak üzere, jandarma ve sahil güvenlik mensuplarının üçüncü kişilere karşı işleyebilecekleri cezai yönünden suç teşkil eden fiilleri, disiplin yönünden suç olarak kabul edilmemekte ve cezasız kalmaktadır.

3- Sonuç

Genel kolluk olarak görev yapan ve silah kullanma dahil zor kullanma yetkisine sahip olan emniyet ve jandarma mensupları görevlerini icra ederken haklarında her zaman şikayette bulunulması muhtemel görevler yürütmektedirler. Kolluk mensupları hakkında yapılan ihbar ve şikayetler, kanunlarda disiplin amiri olarak belirlenmiş yetkililerce soruşturmaya tabi tutulmakta ve iddiaların sübut bulması halinde yine yetkili disiplin amirleri veya disiplin kurullarınca disiplin cezası ile cezalandırılmaktadırlar.

1980 yılı ve müteakip yıllardaki olağanüstü şartlara paralel olarak kolluğun disiplin cezasını düzenleyen kanunlarda sivil gözetimi kısıtlayan düzenlemeler yapılmış; ülkenin emniyet ve asayişinden sorumlu olan İçişleri Bakanının dahi yetkileri kısıtlanmış, Emniyet Genel Müdürlüğünün üst yönetimini oluşturan, yine illerde görev yapan il emniyet müdürleri dahil birinci sınıf emniyet müdürlerine disiplin cezası verme yetkisi ortadan kaldırılmıştır. Benzer durum Emniyet Genel Müdürü için de geçerli olup, teşkilatın başı olan Emniyet Genel Müdüre başkomiserler ve daha alt rütbelilere disiplin cezası verilebilmesi uygun görülmüştür.

3201 sayılı Kanunun Ek 9. maddesinin yazılış şekline, valilerin de Emniyet Genel Müdürü gibi başkomiser ve daha alt rütbelilere disiplin cezası verilebileceği algısı oluşmuştur. Nitekim bu yanlış algılama yüzünden, valiler tarafından hakkında disiplin cezası uygulanan ve idari yargıya konu olan ender örnek mevcuttur.

Keza, kaymakamlar da yine emniyet amiri ve emniyet müdürlerine disiplin cezası verememektedirler.

Öte yandan, jandarma mensupları açısından konu irdelendiğinde ise 2803 sayılı Kanun, jandarmanın mülki görevleri ile ilgili olarak hiyerarşik amirleri olan vali ve kaymakamlara disiplin amirliği yetkisi tanınamış, il jandarma ya da ilçe jandarma komutanından cezalandırılmaları için talepte bulunmalarını öngörmüştür. İlave olarak, jandarmanın mülki görevlerini ilgilendiren ve disiplin cezasını gerektiren fiilleri ile ilgili olarak 477 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Ancak, 477 sayılı Kanunda düzenlenen disiplin suçları jandarmanın genel kolluk görevi

icra ederken üçüncü kişilerle olan ilişkileri sırasında özellikle kötü muamele, yaralama, işkence, öldürme gibi fiilleri bu kanunda disiplin müeyyidesine bağlanmamış, askeri personelin kendi aralarındaki ilişkiler esnasında doğabilecek disiplin suçlarını kapsamına almıştır.

Anayasanın 38. maddesine göre, ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulabileceğinden, yasal düzenleme bulunmadığı için jandarma ve sahil güvenlik mensuplarının kolluk görevini yerine getirirken üçüncü kişilere karşı bulunabilecekleri olumsuz eylemleri disiplin suçu olarak nitelendirilememekte ve disiplin yönünden cezasız kalmaktadır. Bu nedenle, 2803 sayılı Kanunda düzenleme yapılarak jandarmanın mülki görevleriyle ilgili olarak özellikle insan hakkı ihlali anlamındaki fiillerinin disiplin suçu olarak nitelendirilmesi önem arz etmektedir.

Diğer taraftan, yetersiz de olsa İçişleri Bakanı, vali ve kaymakamların, Emniyet Genel Müdürlüğü personeline disiplin cezası verilebilmesi mümkün iken, jandarma personeli için böyle bir yetkinin olmaması büyük bir eksikliktir. 1632 sayılı Askeri Ceza Kanununun 171. maddesindeki Milli Savunma Bakanına tanıyan disiplin amirliği yetkisine benzer düzenleme yapılarak, bu eksikliğin giderilmesi yerinde olacaktır.

Özetle, kolluğun disiplin uygulamalarını düzenleyen başta 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, 2803 sayılı Jandarma Teşkilatı, Görev ve Yetkileri Kanunu olmak üzere konuyla ilgili mevzuatta değişiklik yapılarak, sivil amirlerin kolluğun üzerindeki disiplin yetkileri artırılmalı, böylece aynı zamanda disiplin suçu olarak nitelendirilmediği için cezasız kalan fiillerin de cezalandırılması sağlanmalıdır.